

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра китайської філології

Курсова робота

з китайської філології

на тему:

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИДО – ЧАСОВИХ ЧАСТОК В
СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Студентки групи Пкит 06-19

факультету східної і слов'янської філології

денної форми здобуття освіти

Освітньої програми:

Китайська мова і література та переклад,

західноєвропейська мова

035 Філологія

035.065 Східні мови та

літератури(переклад включно),

перша - китайська

Гладуш Дар'ї Олександрівни

Науковий керівник:

викл. Нижегородцева А.О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	<u>3</u>
РОЗДІЛ 1. ЧАСТКИ У СИСТЕМІ ЧАСТИН МОВИ У КИТАЙСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ	<u>5</u>
1.1. Система частин мови у китайському мовознавстві.....	<u>5</u>
1.2. Частки в системі службових слів китайської мови	<u>9</u>
1.3. Класифікація часток за дослідженнями китайських лінгвістів	<u>12</u>
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1	<u>14</u>
РОЗДІЛ 2. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЧАСТОК	<u>16</u>
2.1. Функціональні особливості видо-часової частки 了(le).....	<u>17</u>
2.2. Функціональні особливості видо-часової частки 着(zhe)	<u>23</u>
2.3. Функціональні особливості видо-часової частки 过(guo).....	<u>27</u>
2.4. Функціональні особливості видо-часової частки 来着(láizhe).....	<u>29</u>
2.5. Функціональні особливості видо-часової частки 看(kan).....	<u>31</u>
2.6. Функціональні особливості видо-часової частки 的(de).....	<u>31</u>
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2	<u>33</u>
ВИСНОВКИ	<u>34</u>
АНОТАЦІЯ	<u>36</u>
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	<u>37</u>

ВСТУП

Класифікація слів у мові є загально визнаним поняттям, проте вона може будуватися відповідно до різних критеріїв. При розподілі слів за частинами мови необхідно брати до уваги особливості окремої мови. У загальнолінгвістичному плані існують такі критерії виокремлення частин мови: лексико-семантичний, морфологічний і функціонально-синтаксичний.

Класифікація частин мови в теорії мови вважається питанням з'ясованим, проте, як і раніше, залишаються спірні питання, щодо статусу окремих граматичних явищ в деяких мовах і навіть принципів побудови класифікації частин мови.

Труднощі виокремлення частин мови в китайській мові були пов'язані з її віднесенням до ізолюючих мов, для яких характерна слаборозвинена морфологія. Із цього випливає, що застосування морфологічного критерію, навіть як додаткового, для неї не підходить. Частини мови виокремлюються тільки на третьому етапі (синтаксичному) з можливої «концентричної» послідовності операцій. Відносини між словами головним чином виражаються за допомогою порядку слів, а також службових слів, що свідчить про важливість цих понять для граматичної структури мови, адже вони виступають як основні синтаксичні засоби вираження зв'язків між словами. Майже всі службові слова детально вивчені лінгвістами, проте частки досі не були предметом комплексного дослідження, хоча вони виконують найважливіші граматичні функції в реченні. Крім того, аналіз та опис основних способів функціонування часток у сучасній китайській мові допоможуть правильно перекладати речення, які містять різні частки. Адже без їхнього правильного тлумачення коректна інтерпретація сенсу неможлива. Усе це зумовлює **актуальність** цього дослідження.

Метою курсової роботи є проведення комплексного аналізу часток сучасної китайської мови, побудова їхньої класифікації та розгляд окремих особливостей функціонування часток на підставі принципів, що не суперечать природі китайської мови.

Основними **завданнями** для цієї роботи можна виділити :

- 1) вивчення критеріїв виокремлення частин мови та їхньої системи в загальному та китайському мовознавстві;
- 2) визначення місця часток у системі частин мови сучасної китайської мови та опис їхніх граматичних особливостей як цілісного класу слів;
- 3) розробка класифікації, заснованої на граматичних і семантичних ознаках;
- 4) опис способу функціонування часток, що належать до різних груп.

Об'єктом дослідження стали частки сучасної китайської мови як окремий клас службових слів.

У якості **предмету** були розглянуті принципи класифікації та особливості функціонування часток.

Матеріалами дослідження послуговували праці закордонних лінгвістів щодо критеріїв класифікації частин мови, класів слів китайської мови; праці західних та китайських лінгвістів, які виокремлюють частки у самостійний клас службових слів, базуючись на синтаксичній, аналітичній формотворчій та семантичній функціях.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання конкретних завдань роботи передбачалося застосування методу суцільної вибірки, а також загальнонаукових (узагальнення, абстрагування, аналіз), лінгвістичного, описового, типологічного методів.

Наукова новизна курсової роботи полягає в удосконаленні комплексного опису службових слів, що входять до цього класу, з урахуванням їхнього функціонування в різних контекстах.

Практичне значення дослідження обумовлене тим, що його результати можуть бути використані на практичних заняттях з китайської мови, на заняттях з теорії та практики перекладу, а також в процесі усного та письмового перекладів.

Розділ 1. ЧАСТКИ У СИСТЕМІ ЧАСТИН МОВИ У КИТАЙСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Система частин мови у китайському мовознавстві

У китайській мові всі теорії, що існували в різний час у китайському мовознавстві та західній синології стосовно частин мови, можна звести до трьох основних:

1. Частин мови в китайській мові немає;
2. Слово не є постійною приналежністю до певної частини мови, тобто слово здатне переходити з однієї частини мови на іншу;
3. Частини мови в китайській мові є, і вони є постійними характеристиками слова.

Теорія перша. Через морфологічну незмінюваність слів виникла думка про відсутність “граматичних” досліджень у Китаї відповідно до європейського розуміння. Тому деякі західні вчені, зокрема, А. Масперо, які підтримували класичний підхід до граматики індоєвропейських мов, заперечували наявність частин мови в китайській мові. Б. Карлгрен стверджував, що китайська грамика вельми убога і зводиться до правил порядку слів у реченні та до функцій певної кількості службових слів, а грамичний аналіз у китайській мові менш ефективний для розуміння тексту, що спонукало його слідувати ідеям А. Масперо. В. Бізанг заперечував наявність частин мови в китайській мові не тільки у зв'язку з убогістю морфології, а й відсутністю відмінностей у синтаксисі та семантиці. Він пояснював це тим, що слово може вживатися в будь-якій якості (стативним дієсловом, перехідним дієсловом або іменником).

Китайський лінгвіст Гао Мінкай (高明凱, 1948) також вважає, що синтаксична функція не може бути грамичною підставою для виокремлення частин мови, тому що він розглядає частину мови і функцію слова в реченні як два різні поняття. Він стверджує, що в різних мовах одна й та сама функція

може бути виражена різними частинами мови, якщо у слова немає спеціальних формальних показників, то ми не можемо визначити, до якої частини мови воно відноситься. Крім того, Гао Мінкай піддає сумніву інший важливий критерій виокремлення частин мови в китайській мові - синтаксичну сполучуваність слів, виокремлюючи той факт, що заперечення сполучається не тільки зі словами вербальних, а й іменних значень. У той час, як інші дослідники стверджують, що сполучуваність із запереченням без зв'язки є умовою розмежування імені та предикатива. Гао Мінкай на підтвердження факту обов'язкової присутності морфологічних показників для виокремлення частин мови стверджував, що граматичний аспект лексико-семантичного змісту слова має дістати своє підтвердження та прояв у структурі слова як такого, у виокремлюваності в ньому кореня, що не здатний до самостійного вживання, та формальної частини - суфікса чи префікса, які додають кореневій семантемі лексичної й граматичної визначеності та закінченості.

Гао Мінкай виокремлює граматичні категорії в широкому і вузькому сенсі слова. У широкому сенсі це категорії, виражені морфологічно або за допомогою службових морфем, що утворюють деяку смислову єдність. Кожна граматична форма має належати певній граматичній категорії. Категорія у вузькому розумінні слова - це не більше ніж значення, виражене тими службовими словами, що вказуються лінгвістами при обговоренні проблеми категорій знаменних слів, або іншими граматичними морфемами.

Теорія про відсутність частин мови в китайській мові досі є панівною в західній синології.

Теорія друга. Вона припускає існування частин мови, але ставить під сумнів їхню характеристику як постійну. Прихильники цієї теорії вважали можливим перехід слова з однієї частини мови в іншу. Слід зробити акцент на тому, що частини мови трактувалися не як категорії поділу словникового складу китайської мови на певні класи, а як категорії слововживання. Першим послідовником цього напряму і першим, хто запропонував класифікацію частин мови в китайському мовознавстві є Ма Цзяньчжун (马建忠, 1956). На

основі цього чинника він виділяє в китайській мові 实字 "повні" (знаменні) і 虚字 "порожні" (службові) слова. Керуючись функціонально-семантичним критерієм і широким контекстом, Ма Цзяньчжун виокремив такі класи знаменних слів: іменники, дієслова, прикметники, обставини, обставини; службові слова він ділить на прийменники, сполучники, частки та вигуки. Об'єктом граматичного опису в Ма Цзяньчжуна виступає давньокитайська мова.

Лінію Ма Цзяньчжуна (马建忠, 1956) в принциповій оцінці сутності категорії частин мови, але вже на матеріалі сучасної китайської мови, продовжив Лі Цзіньсі - прихильник адаптації європейської теорії частин мови.

Однак у Ма Цзяньчжуна уявлення про частини мови як про категорії слововживання має суто загальний характер (апеляція до смислового контексту вживання слова), а Лі Цзіньсі апелює вже до певної мовної одиниці - до речення та його членів. Система частин мови Лі Цзіньсі (黎锦熙, 1955) складається з дев'яти підкласів: клас імені - іменники та заступники іменника; клас предикатива - дієслова; клас слів - розмежувачів - прикметники та прислівники; клас сполучних слів - прийменники та сполучники; клас модальних слів - частки та вигуки. Цю систему частин мови було розроблено на основі функціонально-синтаксичного критерію, тобто дослідник співвідносить частини мови та члени речення.

Без сумніву, між членами речення і частинами мови спостерігається досить тісний зв'язок. Категорія членів речення не є самодостатньою, до неї, так чи інакше, включено лексико-семантичний аспект, що становить основу їхньої граматичної семантики. Спостерігається тісний зв'язок між аналізом речення за членами речення і виокремленням частин мови, усі члени речення потребують частин мови, які становлять «основу їхнього існування».

Така неймовірна рухливість частин мови китайської мови характеризується як асиметрія між мовними значеннями лексико-семантичного та функціонально-синтаксичного планів. Якраз це явище в

китайській мові є підставою Лі Цзіньсі наполягати на процедурі міжчасткової транспозиції, або переходу однієї частини мови в іншу, - з метою встановлення необхідної вихідної теорії рівноваги між частинами мови й членами речення та віднаходження на цій основі тієї єдності лексичного значення і функції, що, згідно з досліджень Лі Цзіньсі, становить сутність змісту частин мови як граматичних категорій.

Однак більшість дослідників китайської мови наполягають на іншому трактуванні явища асиметрії в китайській мові, піддаючи сумніву можливість слова переходити з однієї частини мови в іншу.

Теорія третя. Найбільш значущі праці про класифікацію частин мови як постійних категорій у китайському мовознавстві були представлені Ван Лі (王力, 1985), Люй Шусяном (吕叔湘, 1984), Чжу Десі (朱德熙, 1952), Юань Юйлінем та Го Жуєм.

Ван Лі визначає частини мови як слова, об'єднані в деякі класи за значенням, що виражається ними, за функцією в реченні та сполучуваністю з іншими словами, але основним критерієм завжди має бути функція. Лінгвіст розрізняє в сучасній китайській мові знаменні склади - іменники, числівники, прикметники та дієслова; напівзнаменні - прислівники; напівслужбові слова - займенники та зв'язки; службові слова - сполучні слова та модальні частки. В класифікації немає прийменників, оскільки вчений вважає, що всі прийменники є дієсловами, за винятком 把(bǎ), 被(bèi), які розглядаються як допоміжні дієслова.

Люй Шусян (吕叔湘, 1984) говорить про те, що частини мови виокремлюються за схожістю і відмінністю граматичних особливостей слів. На відміну від Ван Лі (王力, 1985), Люй Шусян пропонує враховувати насамперед конструктивні особливості слова, тобто його здатність поєднуватися з іншими словами. Система частин мови Люй Шусяна включає: знаменні слова (іменники, дієслова, прикметники); допоміжні слова (слова-

обмежувачі (прислівники), вказівні слова (займенники); слова, що виражають відношення, модальні слова і частки).

Таким чином, питання щодо частини мови в китайській лінгвістиці видається досить складним і суперечливим, і напевно зараз можна поставити крапку. Проаналізувавши класифікації частин мови СКМ, можна помітити, що номенклатура поступово розширювалася, дослідники пропонують нові класи слів, розмежовують вже наявні. Великий вплив на систему частин мови справила прототипічна теорія, яка до певної міри допомогла пояснити "рухливість" частин мови.

1.2 Частки в системі службових слів китайської мови

У граматиці китайської мови службові слова, зокрема частки, відіграють велику роль порівняно з мовами з розвиненою морфологією або ж з мовами аглютинативного типу. Із давніх часів китайськими лінгвістами виокремлювалися два класи слів - службові та знаменні, причому саме вивченню класу службових слів приділялося більше уваги. Важливість службових слів китайської мови пояснюється тим, що зміст тексту без адекватного розуміння функції службових слів незбагнений.

Службові слова, в порівнянні з основним засобом - порядком слів, - так само відіграють важливу роль у формуванні синтаксичних зв'язків в ізолюючих мовах. Вони дають змогу встановити синтаксичний зв'язок між словами, які не можуть вступити в нього за прямого зіставлення, а також дозволяють зберігати двосторонню залежність між словами в тих випадках, коли порушується контактність розташування слова.

У всіх класифікаціях частин мови СКМ до службових частин мови лінгвістами було одноголосно віднесено прийменники, сполучники, частки. Розбіжності стосувалися віднесення вигуку до службових слів або виділення його як окремого класу слів поряд зі знаменними і службовими, а також,

статусу модальних слів, які або фігурували як окремий клас службових слів, або включалися до складу часток.

Частки китайської мови є особливим класом службових слів. Більшість китайських дослідників стверджують, що вони виконують функції, які в мовах із розвинутою морфологією виражаються шляхом словозміни.

Нині китайські лінгвісти трактують поняття 助词 (zhùcí) як слова, які, приєднуючись до слів, словосполучень і речень (у пост-/препозиції), виконують допоміжну функцію і передають додаткові граматичні та смислові значення.

У китайському мовознавстві термін 助词 (zhùcí) еволюціонував від позначення всіх службових слів до позначення окремого класу. Можливо, застосування терміну з таким широким значенням пов'язане з тим, що цей клас слів вирізняються численністю і різноманітністю виконуваних ними функцій. Вони слугують для позначення структурного зв'язку в реченні, виражають відносини між членами речення, є засобом емоційно-смислового виокремлення, вносять у речення додаткові значення й експресивні відтінки. Частки відіграють важливу роль під час позначення часу вчинення дії та настання стану. Вони позначають різні моменти вчинення дії та показують, чи триває певний стан на даний момент, або ж, як давно відбувалася дія чи зберігався стан відносно часу, коли про нього йдеться. Крім цього, можуть позначати різні числові значення, вживатися при порівнянні, перерахуванні та позначенні множини. Відповідно до такого різноманіття функцій дане найменування 助词 (zhùcí), дійсно підходить для цього класу слів, оскільки неможливо об'єднати всі його функції під будь-якою іншою назвою. На підставі цих функцій частки об'єднуються в групи. Чжан Бінь (张斌, 2000) вказує на значну різницю між різними групами частинок (деякі відрізняються досить складним вживанням, інші навпаки; деякі вживаються часто, інші зовсім рідко; деякі виражають тільки граматичне значення, інші можуть мати лексичне), що чинить ускладнення об'єднання їх в один клас слів.

І все-таки виокремлюються деякі загальні граматичні особливості, які властиві більшості представників цього класу. Частки не можуть уживатися окремо, вони завжди приєднуються до слів, словосполучень або речень (частіше в постпозиції, інколи в препозиції). Вони виконують допоміжну функцію, виражаючи тільки граматичне значення (синтаксичне й аналітичне формотворче) або додаткове смислове, уточнювальне значення; у фонетичному плані зазнають певних змін: більшість часток читаються нейтральним тоном.

Однак деякі західні дослідники, частками називають усі службові слова китайської мови. Ті елементи, які китайські лінгвісти відносять до класу 助词 (zhùcí), вони називають по різному - суфіксами, граматичними операторами, граматичними показниками, службовими словами.

Дослідники, які все ж таки виокремлюють клас службових слів під назвою "частки" у вузькому розумінні слова, у його складі, крім власне часток, розглядають елементи, що мають належати до інших класів слів, відповідно до виконуваних функцій і значення.

Використання терміна «суфікси» здебільшого відноситься до видочасових часток (了(le), 过(guo), 着(zhe)) і тих, що виражають чисельні значення 仨(men). Таке трактування можливе, якщо вважати, що китайська мова не є повністю позбавленою морфології, тобто можна сказати є «морфологією аглютинативного типу». Відповідно до широко поширеного явища омонімії в китайській мові необхідно зазначити, що службове слово 仨(men) може розглядатися і як словотворчий афікс, і як частка. Коли за допомогою цієї морфеми утворюються особисті займенники, її слід розглядати як словотворчий афікс. Коли вона вживається після іменників для утворення форми множини, як службове слово – частку.

Труднощі термінології та наповненості цього класу слів у китайському мовознавстві, пов'язані з його поліфункціональністю, внаслідок чого вони становлять доволі численний клас слів із розмитими межами. Чжан Бін

говорить про те, що він виявив таку тенденцію: службові слова, які за певних обставин не могли бути віднесені до жодних класів службових слів, потрапляли до класу часток.

Питання щодо розмежування часток і вигуків може бути вирішене таким чином. Хоча одна група часток, а саме модальні частки так само, як і вигуки, виражають відношення мовця до висловлювання, але, на відміну від часток, вигуки становлять самостійний елемент, що перебуває поза конструкцією речення і відокремлюється розділовими знаками. Цікавим є той факт, що в китайській мові один і той самий ієрогліф може передавати і вигук, і частку (феномен омографів).

Таким чином, частки китайської мови принципово відрізняються від інших службових слів особливостями функціонування. Даний клас слів не має чітких меж, що призводить до помітної мобільності часток і впливу на них синтаксичних відносин, семантичних значень, контексту та інших чинників. Вплив може відобразитися у зміні функціонування, частоти вживання, взаємозамінності застарілих і нових форм. Цей факт надає часткам статусу найспецифічнішого класу службових слів і водночас доволі складного для вивчення. Крім того, частки китайської мови відрізняються здатністю мати синтаксичне значення, що може пояснюватися тим, що слово як одиниця словника в китайській мові відсутнє, вони виникають у контексті в процесі синтаксичного конструювання.

1.3 Класифікація часток за дослідженнями китайських лінгвістів

Після виділення Ма Цзяньчжуном(马建忠, 1956) наприкінці 19 ст. часток як окремого класу службових слів 助词(zhùcí), аж до середини 20 ст. серед учених не було єдиної думки щодо наповненості та класифікації цього класу. Деякі вчені так само вносили в цей клас слова з основною функцією передавання додаткової інформації і такі, що відіграють допоміжну роль; інші додавали нові елементи й нові класи.

Проте дослідники велику увагу приділяли опису функцій і способів уживання елементів, які надалі більшість дослідників відносить до групи часток 助词(zhùcí).

Наприклад, Ван Лі у своїй класифікації частин мови виокремлював лише модальні частки 吗(ma), 么(me), 呢(ne), 不成(bùchéng), 吧了(bāle), 了(le), 啊(a), 呀(a), 呀(a), 呀(a), 呀(a), 呀(a), 呐(a), 呐(a), 呀(bāle). (ya), 哪(na), 咧(lie), 去(qù), 也吧(yě bā), які він поділяв на 12 розрядів. Елементи 的(de), 得(de), 地(de), 了(le), 着(zhe), 来着(láizhe), які надалі будуть віднесені більшістю дослідників до часток, у його класифікації позначені як морфеми, що вживаються в реченнях із підрядним зв'язком і послідовно-зв'язаних для позначення різних функцій слова або приналежності слова до певної частини мови, або є показниками виду дії.

Люй Шусян у більш ранніх роботах також виокремлює тільки модальні частки, основними з яких є 了(le), 吗(ma), 呢(ne), 吧(ba), 啊(a), 的(de), 罢了(bàle), 也(yě), 焉(yān), 已(yǐ), 矣(yǐ), 而已(éryǐ), 耳(ěr), 么(me). 的(de), 所(suǒ), 之(zhī), 地(de), 得(de) він відносив до слів, що виражають відношення, 了(le), 着(zhe) - до одного з підкласів великої групи слів-обмежувачів виду й способу перебігу дії.

Чжу Десі(朱德熙, 1952) елементи виділяє паралельно: клас 助词 (zhùcí), куди відносить 的(de), 得(de), 地(de), 所(suǒ) і 似的(shì de) та клас модальних слів 语气词 (yǔqì cí), до якого відносить 了(le), 啊(a), 吗(ma), 呢(ne), 吧(ba), 来着(láizhe), 呕(ǒu), 罢了(bàle), 嚅(me), 欸(ai). Щодо 了(le), 着(zhe), 过(guo) дослідник згадує термін постфікс дієслова і не розглядає їх як клас частин мови.

Чжао Юаньжень (赵元任, 1979) виокремлює один клас 助词 (zhùcí), до якого об'єднує і модальні частки та елементи 了(le), 着(zhe), 的(de), 得(de), 所(suǒ).

У середині 20 ст. Чжан Чжигун, узагальнивши думки дослідників, запропонував класифікацію з трьох груп частинок - структурні 结构助词 (jiégòu zhùcí), модальні 语气助词 (yǔqì zhùcí) і видо-часові 时态助词 (shí tài zhùcí). Ця класифікація набула широкого поширення. Однак все також існували різні думки з приводу наповненості цих груп.

А згодом крім цих трьох груп почали з'являтися нові, вже наявні групи у свою чергу поповнилися новими елементами.

Висновки до Розділу 1

Теоретичний аналіз наявних у доступі джерел за темою дослідження показав, що щодо наявності частин мови в китайській мові пропонуються різні думки.

Вивчивши систему частин мови, я помітила наявність доволі специфічного класу слів, який описується як поліфункціональний клас, межі якого є певною мірою складним і дискусійним питанням, що дає підстави співвідносити їх з іншими частинами мови. Цей клас слів іменується частками. Сама його назва вже викликає деякі спірні моменти, бо цією ж назвою іноді іменуються всі службові слова. Тобто, цей термін трактується як приватне і загальне. Але сама наявність у нього такого великого значення і застосування свідчить про те, що навіть частки як «приватне» - окремий клас службових слів, також відрізняються своєю різнобічністю і багатозначністю.

Для його всебічного опису було застосовано різні підходи та параметри. Досить докладно розглядалося питання щодо наявності інваріатного значення часток, у результаті була визнана думка про наявність у часток індивідуального значення, яке не можна звести до значення знаменникових слів. Їхню семантику розглядають у тому числі як граматичну. Поліфункціональність часток полягає у виконанні різних функцій, які не можна звести до однієї, що слугує відмітною для цього класу. Вони виконують певні граматичні функції, але й також здатні передати комунікативний статус висловлення та проявити ставлення мовця.

Якщо раніше до часток належали елементи, здатні передавати додаткову інформацію, то тепер цей клас поповнився іншими групами. Своєю чергою, сама група часток зазнала змін.

Розділ 2. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИДО – ЧАСОВИХ ЧАСТОК

Видо-часові частки використовуються для позначення виду та часу в китайській мові. Кожна частка має свої особливості та способи вживання. Основними видо-часовими частками є: 了(le)¹, 着(zhe), 过(guo), 来着(láizhe), 来(lái), 看(kan), 的(de).

Перед тим, як безпосередньо перейти до опису способів функціонування кожної частки, необхідно зазначити, що вони не є єдиним способом співвіднесення змісту речення до часу, тобто не є єдиним способом позначення видово-часових характеристик дії та стану. Ідеться про явище “факультативності” в китайській мові, відповідно до якого можливе застосування нульової форми (немаркованого слова).

Однак “факультативність” не означає довільного вживання нульової форми або ж слова з граматичним показником. Для цього необхідні певні умови, тобто кожен випадок вживання або опущення показника має бути чимось зумовлений. Тань Аошуан щодо цього явища замість поняття “факультативності” вводить поняття “облігаторності” – обов’язковості або необов’язковості вживання граматичного маркера. У китайській мові службове або напівслужбове слово не є постійним маркером або невід’ємною частиною знаменної одиниці, але при цьому їхня відсутність передбачає обов’язкове вираження певної категорії іншими способами.

Дослідники стверджують, що під час уживання даних показників, окрім безпосередньо мовних, тобто граматичних чинників, слід брати до уваги позамовні чинники, а саме суб’єктивне ставлення мовця до висловлювання та потребу у вираженні того чи іншого значення. Таким чином, слід зазначити, що вживання або невживання видо-тимчасових часток завжди зумовлене певними факторами (семантичними та прагматичними), ними передані категорії інколи можуть виражатися за допомогою інших засобів.

Безпосередньо тепер можна переходити до розгляду основних правил та засобів вживання кожної, виокремленої класифікації, видо-тимчасової частки.

2.1 Функціональні особливості видо-часової частки 了 (le)

Частка 了 (le) вказує на характер дії, що відбулася, позначає здійснення дії або появу стану. Може займати позицію в реченні після дієслова, прикметника, результативної морфеми і модифікатора напрямку руху (白晓红 2007, с. 223).

Наприклад:

她做了一个这样的表情, 说: “这东西其实是很臭的” *Tā zuòle yīgè zhèyàng de biǎoqíng, shuō: “Zhè dōngxī qíshí shì hěn chòu de”* – Вона зробила такий вираз обличчя і сказала: “Ця річ, насправді, дуже погано пахне.” (А Лай, 1998).

他还觉得自己的年龄比小于大了许多 *Tā hái juéde zìjǐ de niánlíng bǐ xiǎo yú dàle xǔduō* – Йому все ще здається, що він набагато старший за Сяо Юя. (Линь Цзяньфа, 2005, с. 78).

她擦干净了桌子 *Tā cā gānjìngle zhuōzi* – Вона дочиста витерла стіл. (Хоу Сюечао, 1998, с. 383).

花心里长出了一枚枚小小的青果 *Huā xīnlǐ cháng chūle yī méi méi xiǎo xiǎo de qīngguǒ* – У серцевині квітки виріс крихітний плід. (А Лай, 1998).

Тань Аошуан називає частку 了 (le) оператором перемикання стану (Тань Аошуан, 2002, с. 391), тобто під час вживання цієї частки позначено, що дія або стан перейшли в новий етап свого здійснення (появи). У сучасній лінгвістиці новий стан, як ступінчастий перехід, протиставлено поступовій зміні. З цього виходить, що ця частка показує, що досягнуто певного результату, який дозволяє вважати, що відбулися певні зміни. Існують розбіжності щодо речень, які містять частку, а саме переведення виду дієслова:

деякі науковці вважають, що позначувану дію можна перекладати українською мовою як у доконаному, так і в недоконаному видах; інші, переконані, що 了 (le) передає значення лише доконаного виду.

Головне, що, вживаючи цю частку, ми повинні розуміти, що вона вказує на те, що дія перейшла в новий етап вчинення, тобто вона здійснилася, а завершилася вона до моменту мовлення чи ні, вказують інші лексичні одиниці й сама природа дієслова. Наприклад, китайський дослідник Лю Юехуа стверджує, що, вживаючись із різними дієсловами, частка 了 (le) може позначати, що дія або просто здійснилася, або здійснилася і вже завершилася. Лю Юехуа виокремлює три типи дієслів: дієслова дії, дієслова стану, дієслова, у семантичному значенні яких закладено завершеність дії. Дієслова дії позначають дію, яка має початок, продовження і кінець. Уживаючись після таких дієслів, частка 了 (le) позначає, що дія відбулася (тобто почала відбуватися). Однак 了 (le) не показує, на якому етапі дія зараз, чи триває вона на даний момент, чи вже завершилася (Лю Юэхуа, 2012, с. 362).

Якого результату досягла дана дія, ми можемо сказати тільки покладаючись на контекст (чи є в реченні додаток тривалості, обставина часу, результативні морфеми або інші граматичні чи лексичні елементи, що можуть схарактеризувати тривалість дії та її результативність).

Наприклад:

这样的咒骂进行了三天三夜 Zhèyàng de zhòumà jìnxíng le sān tiān sān yè – Така лайка тривала 3 дні й 3 ночі. (王安忆, 2006) (додаток тривалості показує, скільки відбувалася дія).

А речення 他去年跟爸爸去了美国 є незакінченим, перекласти його українською мовою правильно без контексту ми не можемо, бо немає жодних показників, які дали б нам зрозуміти, повернувся він уже з Америки чи ні. Зі змісту цього речення нам відомо, що дія здійснилася, тобто він поїхав до Америки, а на якому етапі вона (завершилася чи триває зараз), ми сказати без

контексту та інших граматичних і лексичних показників не можемо. Якщо в речення додати різний контекст, зміниться і переклад.

Наприклад: 他去年去年跟爸爸去了美国, 昨天才回来 *Tā qùnián qùnián gēn bàba qùle měiguó, zuótiān cái huílái* – Він торік із татом їздив до Америки, учора тільки повернувся.

У цьому реченні з контексту видно, що він уже не в Америці.

他去年跟爸爸去了美国, 就在美国定居了 *Tā qùnián gēn bàba qùle měiguó, jiù zài měiguó dìngjūle* – Він торік із татом поїхав в Америку і там влаштувався.

У цьому реченні контекст нам дає зрозуміти, що він зараз в Америці (艾冰, 2010, с. 201).

В обох прикладах дієслово 去 ‘йти / їхати’ оформлено часткою 了 (le), але оскільки це дієслово дії, то сказати, на якому етапі вона зараз, нам допомагає контекст усього речення.

До групи дієслів стану Лю Юехуа включає в основному слова 饿 бути голодним, 累 – лінуватися, 困 – хотіти спати, 醉 – бути п’яним (Лю Юехуа, 2012, с. 363).

Тань Аошун цю групу слів розглядає як предикати фізичного і психічного стану. Вони мають початок і можуть продовжуватися, проте вони не показують завершення дії, або ж на завершенні дії не робиться акцент. Частинка 了 (le) після таких дієслів також, головним чином, позначає, що стан розпочався. Чи триває він зараз, можна зрозуміти лише за контекстом та іншими граматичними показниками.

Наприклад:

听说他病了, 整天躺在床上 *Tīng shuō tā bìngle, zhěng tiān tǎng zài chuángshàng* – Чув, він захворів, цілими днями лежить у ліжку. (Юй Хуа, 2005, с. 674) (на продовження збереження стану показує контекст у теперішньому часі: 整天躺在床上 *Zhěng tiān tǎng zài chuángshàng* – цілими днями лежить у ліжку.

Дієслова, у семантичному значенні яких закладено завершення дії, не мають періоду продовження. Такі дієслова також називають «предикатами досягнення» або «граничними дієсловами». Ці дієслова позначають дію цілком, разом із моментом досягнення нею результату, описують подію в деякий момент часу, не припускаючи підготовленість цієї події до якихось процесів. До цієї групи входять такі дієслова як: *毕业* – *закінчити навчання*, *结婚* – *вступити в шлюб*, *死* – *померти*, *抛弃* – *кинути*, *扔* – *викинути*, *到* – *досягати*. Використання частки 了(le) після таких дієслів показує, що дія вже відбулася.

Наприклад:

恩人的家中有人死了 Ēnrén de jiāzhōng yǒurén sǐle – *У сім'ї у благодійника хтось помер.* (Юй Хуа, 2005, с. 674).

Розглянемо деякі правила вживання частки 了(le)1 після дієслова.

1. Доповнення повинно мати при собі означення, яке також може бути виражене числівником і лічильним словом (пояснювальними членами).

你儿子犯了一个非常严重的错误 Nǐ érzi fànle yí gè fēicháng yánzhòng de cuòwù – *Твій син зробив дуже серйозну*

помилку. (Ван Шо, 1991).

Якщо визначення відсутнє, реченню можна надати закінчений характеру за допомогою модальної частки 了(le) наприкінці речення.

Доповнення не оформлюється означенням тільки в тому разі, якщо воно виражене особистим займенником або власним іменем. Наприклад:

瞥了玉米一眼 Piēle yùmǐ yíyǎn – *Поглянув на Юй Мі (Бі Фейюй, 2008).*

我到宿舍找了你好两回 Wǒ dào sùshè zhǎole nǐ liǎng huí – *Я два рази шукав тебе в гуртожитку.* (Лу Яо, 1986).

2. У реченні є обставина, оформлена часткою 地(de), або зазначено, що дія досягла результату за певних умов, вказано причину або спосіб її вчинення, найчастіше це прийменникова конструкція

她吮着大拇指给我开了门 *Tā shǔnzhe dà mǔzhǐ gěi wǒ kāile mén* – Вона, тримаючи великий палець у роті, відкрила мені двері. (Те Нин, 1995).

一点儿也不难为情地承认了失败 *Yīdiǎn er yě bù nánwéiqíng de chéng rě nle shībài* – Він, зовсім не почуваючись ніяково, визнав поразку. (Лю Хен, 1988).

3. У реченні є доповнення тривалості, кратності.

我在北大当了七年老师 *Wǒ zài běidà dāngle qī nián lǎoshī* – Я в Пекінському університеті працював викладачем 7 років. (Юй Миньхун, 2014, с. 90).

听了一次，就有两次，有了两次，就有三次 *Tīng le yī cì, jiù yǒu liǎng cì, yǒu le liǎng cì, jiù yǒu sān cì* – Почув 1 раз, значить буде другий, був другий, значить буде третій. (Би Фэйюй, 2008).

4. У реченні вживається два дієслова, що позначають послідовність дій, частка 了 (le) позначає завершення першої дії. Відбувається зміна подій, перша дія є часом або умовою для здійснення другої. У таких реченнях проглядається взаємозв'язок дій, у перекладі часто використовуються сполучники “коли”, “якщо” або “після того, як”. Доповнення після першого дієслова може не мати при собі пояснювального члена речення. У даному випадку частка може позначати, як завершення першої дії я в майбутньому, так і в минулому. Якщо ситуація віднесена до минулого, то наприкінці речення використовується модальна частка 了 (le) або видо-тимчасова частка 了 (le) після другого дієслова.

Наприклад:

他打了个照面就走了 *Tā dǎle gè zhàomiàn jiù zǒule* – Він привітався й одразу пішов. (Лу Яо, 1986).

等有了工作，一定要给老头儿去封信 *Děng yǒule gōngzuò, yīdìng yào gěi lǎotóu er qù fēng xìn* – З'явиться роботи, і обов'язково напишу старим. (Лю Хен, 1988).

5. У реченнях зі складеним дієслівним присудком і послідовно пов'язаних реченнях часткою 了 (le) може бути оформлено тільки друге

дієслово, за наявності вищезгаданих умов, якщо їх немає, то вживається модальна частка 了(le). Наприклад:

我去图书馆借了两本书 *Wǒ qù túshū guǎn jiè le liǎng běn shū* – Я пішов у бібліотеку взяти дві книги. (吕叔湘, 1996, с. 314).

当下也跑去看了 *Dāngxià yě pǎo qù kàn le* – Дан Ся теж збігав подивився. (贾平凹, 2012)

Розглянемо випадки, у яких не можна вживати частку 了(le):

1. У виокремлювальній конструкції 是.....的, часових конструкціях.....
以前

«...до», ...的时候(时)...під час того, як.../ коли .... Наприклад:

我是慢慢溜达过去的 – Я-то і пішов потихеньку гуляти. (Чи Лі, 2012).

我路过堂子巷的时候, 看见区政府门口拥挤了好多人 – Коли я пройшов через провулок Танци, побачив, що біля входу в районний уряд товпиться народ. (Су Тун, 1993).

2. При описі подій, які відбувалися в минулому регулярно, для констатації факту без вказівки на завершеність дії. Наприклад:

而最主要的是, 润叶姐小时候和他大哥一块耍大, 又一起念书念到小学 – Найголовніше, що сестра Жунь Е в дитинстві гралася з його старшим братом і вчилася до початкової школи. (Лу Яо, 1986).

3. Після дієслів, що стоять перед або після прямої мови. Наприклад:

男孩说: ‘你们家铺的地板革, 进屋还得脱鞋 *Nánhái shuō: Nǐmen jiā pù de dì bǎn gé, jìn wū hái dé tuō xié* – Хлопчик сказав: “У вас вдома лінолеум, перед входом до кімнати треба знімати взуття.” (Ван Шо, 1991).

4. Якщо доповнення виражене дієсловом, дієслівним виразом або синтаксичним комплексом Підмет - Присудок.

小米发誓她绝不吃醋 *Xiǎomǐ fāshì tā jué bù chī cù* – Сяо Мі поклявся зовсім не ревнувати. (Ван Аньі, 2006).

5. Після граничних дієслів, якщо перед ними прислівники 才, 刚, 刚刚, 刚, 刚才 “тільки”, у семантичному значенні яких уже закладено, що дія пройшла пізно (才) або нещодавно завершилася (才, 刚才, 刚, 刚刚).

Наприклад:

站在一旁的年轻记者, 才毕业不到一年, 立刻反驳我 Zhàn zài yīpáng de nǐánqīng jìzhě, cái bìyè bù dào yī nián, lìkè fǎnbó wǒ – Журналіст, який стояв осторонь, який менше року тому щойно закінчив навчальний заклад, одразу ж почав мене опонувати спростовувати. (Линь Цзяньфа, 2005, с. 391).

6. У заперечних реченнях, коли перед дієсловом стоїть заперечення 没 або 没有 «не» (ці форми синонімічні та взаємозамінні). Наприклад:

其实, 它们的生命没没有结束 Qíshí, tāmen de shēngmìng mò mò yǒu jié shù – Насправді, їхнє життя ще не закінчилося. (Юй Миньхун, 2014, с. 30-31).

7. Із дієсловами, що не називають конкретні дії (дієслова почуттів, знання, сприйняття тощо): 是 “бути, бути”; 像 “бути схожим”; 好像 “здається”; 愿意 “бажати”, 打算 “збиратися”, 认为 “вважати”, 觉得 “відчувати”. Але може бути використаний після дієслова 当 “ставати”.

Наприклад:

他们认为我喝醉了 Tāmen rènwéi wǒ hē zuì le – Вони думали, що я напився. (Линь Цзяньфа, 2005, с. 199).

他完全是在被动的情况下当了这个孩子的爸爸 Tā wánquán shì zài bèidòng de qíngkuàng xià dāngle zhège hái zi de bàba – Він став батьком цієї дитини в ситуації, яка від нього ніяк не залежала.

2.2 Функціональні особливості видо-часової частки 着(zhe)

Видо-часова частка 着(zhe) позначає тривалу, тривалу динамічну дію, яка має місце в момент мовлення, і, протікаючи безперервно, вона перетворюється на триваючий стан. Тобто після того, як дія, позначена дієсловом, відбулася, було набуто стану, який усе ще триває. 着(zhe) підкреслює тривалу природу дії як незмінну і триваючу ситуацію. Наприклад:

这时，响起了敲门的声音，你貌似平静地说着，但你的十根手指紧紧地箍住横杆 Zhè shí, xiǎngqǐle qiāo mén de shēngyīn, nǐ mào sì píngjìng de shuō zhe, dàn nǐ de shí gēn shǒuzhǐ jǐn jǐn de gū zhù héng gān – У цей час подзвонили у двері, ти на вигляд спокійно продовжував говорити, але всіма пальцями щільно схопився за балку. (莫言, 1993).

Якщо необхідно вказати, що дія саме зараз триває, то перед дієсловом стоять прислівники 正, 在, 正在 “якраз”:

我父母正等着你 Wǒ fùmǔ zhèng děngzhe nǐ – Батьки якраз чекають на тебе.

他们在在大声唱着歌 Tāmen zài zài dàshēng chàngzhe gē – Вони в даний момент голосно співають пісні. (Хоу Сюечао, 1998, с. 736).

Дія на різних етапах розвитку і час, коли вона відбувається (минуле, теперішнє, майбутнє), - це різні поняття. Час позначається словами зі значенням часу. Дія, що триває, як характеристика одного з етапів вчинення дії може відбуватися в будь-який час. Дієслівна форма на 着 (zhe) може позначати не тільки дію, що відбувається або триває в момент мовлення, а й дію, що відбувається в будь-який інший момент, зазначений обставиною часу або визначений за контекстом, але сприймається вона як тривалий процес.

Наприклад:

放假时我经常去爷爷奶奶家帮着干点农活 Fàngjià shí wǒ jīngcháng qù yé yé nǎinai jiā bāngzhe gān diǎn nóng huó – На канікулах я часто їжджу до бабусі й дідуся, допомагаю зі справами по господарству. (Ван Сяофан, 2009).

Ширше частка 着 (zhe) вживається для позначення статичного продовженого стану, який залишається незмінним. Вона стоїть після дієслова або прикметника. У цьому разі 着 (zhe) утворює форму, що позначає триваючий стан, не пов'язаний із будь-якою дією, тобто стан як такий.

Наприклад:

夜深了，屋里的灯却还亮着 – Уже глибока ніч, а в кімнаті все ще горить лампа. (吕叔湘, 1996, с. 594).

Також продовжений стан ця частка позначає в реченнях наявності зі знаменним дієсловом, на початку яких стоїть слово, що позначає місце. Наприклад:

书案上摆放着一壶清茶 Shū'àn shàng bǎi fàngzhe yī hú qīngchá – На письмовому столі стоїть чайник із зеленим чаєм. (Бай Ломэй, 2011).

Під час позначення стану дієслово, оформлене часткою, не може поєднуватися з прислівниками 正, 在, 正在 “якраз” (吕叔湘, 1996, с. 594).

Розглянемо 2 пари речень:

1. 门开着呢 Mén kāi zhe – Двері відчинені. 他正开着门呢 Tā zhèng kāizhe mén ne – Він саме зараз відчиняє двері.

2. 她穿着一身新衣服。 Він одягнений у новий одяг - 他正穿着衣服呢。
Він якраз зараз одягає новий одяг.

У цих прикладах у перших реченнях пар частка позначає статичний стан, який зберігається незмінним. А в других парах вона вживається спільно з прислівниками, які позначають, що дія перебуває в процесі вчинення, вказуючи на її триваючу природу, тобто що дана дія якраз у певний момент триває, триває. Таких дієслів, які можуть у різних контекстах позначати і динамічну дію, і статичний стан, чимало, наприклад: 写 «писати», 挂 «вішати», 画 «малювати» тощо.

За наявності в реченні кількох дієслів або прикметників, часткою 着(zhe) зазвичай оформляється перше слово. Люй Шусян виокремлює три типи зв'язку в цьому реченні:

1) дві дії (стани, або стан і дія) відбуваються одночасно:

红着脸说 Hóngzhe liǎn shuō – почервонівши говорити; 坐着讲 Zuò zhuó jǐǎng – сидячи розповідати;

2) перша дія розкриває причину, мету другої:

忙着准备出发 *Mángzhe zhǔnbèi chūfā* – займатися підготовкою до від'їзду;

3) під час вчинення першої дії, відбулася друга:

说着说着不觉到了门口。 Розмовляючи, неусвідомлено дійшов до виходу. (Люй Шусян, 1996, с. 595).

В останньому випадку речення будуються за схемою «Дієслово 1 着 (zhe)... Дієслово 2...". У таких реченнях підкреслюється, що друга дія сталася несподівано під час триваючої першої дії.

Частка 着 (zhe), вживаючись після прикметників, може після себе приймати кількісно-предметне словосполучення, при цьому вона буде показником глибокого ступеня.

Наприклад:

我比你大着四岁 *Wǒ bǐ nǐ dàzhe sì suì* – Я старший за тебе аж на 4 роки. (Хоу Сюечао, 1998, с. 738).

他比我高着两公分呢 *Tā bǐ wǒ gāozhāo liǎng gōngfēn ne* – Він вищий за мене аж на два сантиметри. (Люй Шусян, 1996, с. 595).

Якщо потрібно з речення з часткою 着 (zhe) утворити негативну форму, то використовується заперечення 没 «не», при цьому якщо речення позначає вчинення дії в момент мовлення, то частка не використовується в негативній формі. Наприклад:

下着雨 - 没下雨 *Xiàzhe yǔ - méi xià yǔ* – йде дощ - не йде дощ.

Однак якщо речення виражає стан, то при утворенні негативної форми частка зберігається.

Наприклад:

门关着呢 - 门没关着呢 *Mén guān zhe ne - mén méi guān zhe ne* – двері зачинені - двері не зачинені (Хоу Сюечао, 1998, с. 738).

Виділяють кілька обмежувальних правил, на які варто звернути увагу особливу увагу під час використання частки 着 (zhe):

1. Частка не використовується після дієслів, які не можуть продовжуватися, тривати (наприклад, 进 “входити”, 出 “виходити”), дієслова, які семантично вже мають на увазі тривалу дію (爱 “любити”, 恨 “ненавидіти”, 知道 “знати”), і модальні дієслова.

2. У реченні не повинно бути модальних дієслів перед дієсловом-присудком.

3. У реченнях не може бути використана результативна морфема, додатковий член тривалості, інші видочасні показники.

4. Частка не використовується в конструкції “Дієслово-присудок + прийменник 在 + Місце”.

2.3 Функціональні особливості видо-часової частки 过(guo)

Видо-часова частка 过(guo) позначає дію, що відбувалася колись у минулому і на даний момент уже не триває, вона відбувалася в минулому один раз або багато разів. У цьому випадку частка вказує на набуття якогось досвіду, а не на конкретний процес вчинення дії. Особливу увагу варто приділити на те, що цей досвід має зв'язок або впливає на те, що обговорюється на даний момент. Наприклад:

她问我是不是读过那么一篇小说 *Tā wèn wǒ shì búshì dúguò nàme yī piān xiǎoshuō* – Вона запитала мене, чи читав я (коли-небудь) той роман.

结过两次婚 *Jiéguo liǎng cì hūn* – бути (колись) у шлюбі 2 рази (Ван Сяобо, 2012).

Заперечна форма таких речень утворюються шляхом використання заперечення 没(没有) «не», при цьому частка 过(guo). Речення набуває сенсу, що дія не відбувалася ніколи. Наприклад:

谁也没见过那个养蜂人 *Shéi yě mò mò jiànguò nàgè yǎng fēng rén* – Ніхто (ніколи) не бачив того бджоляра. (Су Тун, 1993).

При виконанні цієї функції частка 过(guo) у стверджувальній формі часто вживається з прислівниками 曾经, 曾 «колись, свого часу, одного разу»

і зі словами, що позначають невизначений час, такими як: 从前, 以前 «раніше», 过去 «у минулому», а в негативній формі з прислівником 从来 «завжди». Наприклад:

我们听人说美国曾经发生过类似的事情 Wǒmen tīng rén shuō měiguó céng jīng fāshēngguò lèisì de shìqíng – “Я чув, що в Америці свого часу сталася така сама подія.” (Мо Янь, 1993).

以前从来没听你说过呀 Yǐqián cónglái méi tīng nǐ shuōguò ya – “Раніше ніколи не чув, що ти говорив це.” (Хуан Сяоян, 2012).

这小镇上从没有来过县级以上的干部 Zhè xiǎo zhèn shàng cóng méi lái yǒu lái guò xiàn jí yǐshàng de gàn bù – “У це маленьке селище ніколи не приїжджали кадри вище повітового рівня.” (Ван Аньи, 2006).

Вказуючи на дію, яка відбувалася колись у минулому, частка 过(guo) не вживається з дієсловами, які позначають дії, що відбуваються одноразово: 出发 “вирушати”, 出生 “народжуватися”, 死 “помирати”, 到达 “прибувати”, 消逝 “зникати з поля зору”, 开学 “розпочинати навчання”, 毕业 “закінчити (навчальний заклад)”.

Частка 过(guo), вживаючись після прикметника, позначає якість або стан, що вже належить до минулого і на даний момент не зберігається. У реченні, як правило, вживається конструкція порівняння. Наприклад:

当年我, 我也漂亮过, 也像个人似的 Dāngnián wǒ, wǒ yě piàoliangguò, yě xiàng gè rén shì de – У той час, я теж була красива, теж була схожа на людину. (Хоу Сюечао, 1998, с. 249).

Другою функцією частки 过(guo) є позначення закінченої дії. У цьому разі йдеться про природну дію в даній обстановці або про заплановану заздалегідь (зазвичай в українському перекладі присутнє слово вже). Умовою вживання частки 过(guo) в такій функції є обов’язкова обізнаність співрозмовником про те, що обговорюється, тобто дія відома мовцю та співрозмовникові; новою інформацією є лише те, що вона вже здійснилася,

уже перейшла в минуле. У таких реченнях часто вживається модальна частка 了(le) або видо-часова частка 了(le), а також прислівники 已经, 已 «вже». Наприклад:

我们已经吃过了, 你吃你的 Wǒmen yǐjīng chīguòle, nǐ chī nǐ de – Я вже поїв, їж своє. (Лу Яо, 1986).

尽管已经吃过校医开的感冒药, 我依然高烧未退 Jǐnguǎn yǐjīng chīguò xiàoyī kāi de gǎnmào yào, wǒ yīrán gāoshāo wèi tuì – Хоча я вже прийняв ліки від застуди, призначені шкільним лікарем, у мене, як і раніше, була висока температура (Чи Ли, 2012).

我拽过了她, 把门反锁上 Wǒ zhuāiguòle tā, bǎmén fǎnsuǒ shàng – Я притягнув її до себе і замкнув двері. (Те Нін, 1995).

Негативна форма речень, у яких частка 过(guo) позначає завершення дії, на відміну від попередньої функції, утворюється за допомогою заперечення 没(没有) «не» з опущенням частки.

2.4 Функціональні особливості видо-часової частки 来着(láizhe)

Особливе місце в системі видо-тимчасових показників посідає частка 来着(láizhe). Історично вона пов'язана з морфемою-модифікатором 来(lái) і тому не обов'язково стоїть безпосередньо після дієслова, а може бути відокремлена від нього доповненням або так званим залежним підметом. Більшість дослідників вважає, що частка вживається там, де дію віднесено до недавнього минулого, але є думка, що показник минулого часу не містить вказівки на те, що дія відбулася нещодавно. Я дотримуюся думки більшості, оскільки вона підкріплена великою кількістю прикладів і до того ж у таких реченнях часто трапляються слова, що виражають нещодавній час, як-от: 刚才 «щойно», 昨天 «учора», 上午 «до обіду», 那时 «тоді» тощо. Наприклад:

我昨天看见你游泳来着 Wǒ zuótiān kànjiàn nǐ yóuyǒng lái zhe – Я вчора бачив, як ти плавав. (Линь Цзяньфа, 2005, с. 414).

刚才老何找你来着 Gāngcái lǎo hé zhǎo nǐ lái zhe – Тільки що Лао Хе тебе шукав. (Люй Шусян, 1996, с. 312).

Частка 来着(láizhe) може вживатися в реченнях, у яких ідеться про подію, що давно сталася, але мовець хоче підкреслити, що йому здається, що ця подія сталася зовсім недавно. Наприклад:

我还记得, 小时候我们一起摸鱼捉虾来着 Wǒ hái jìdé, xiǎoshíhòu wǒ men yìqǐ mō yú zhuō xiā lái zhe – Я ще пам'ятаю, як ми в дитинстві ловили разом рибу і креветок. (Хоу Сюечао, 1998, с. 379).

Ця частка використовується в питальних реченнях для того, щоб з'ясувати, що сталося нещодавно. Найчастіше зустрічається в реченнях зі спеціальним запитанням. Наприклад:

谁在这儿抽烟来着? Shéi zài zhè'er chōuyān lái zhe? – Хто тут куриє? (Хоу Сюечао, 1998, с. 379).

Частка 来着(láizhe) часто використовується в питальних реченнях для того, щоб згадати про те, що раніше колись пам'ятав, а зараз уже не пам'ятаєш. Наприклад:

他姓什么来着? Як його прізвище? (Лю Хен, 1988).

При вживанні частки 来着(láizhe) необхідно враховувати таке:

- 1) після дієслова не ставиться видо-тимчасовий показник 了(le) і 过(guo);
- 2) вживається тільки для ситуацій, що вже відбулися, тому не зустрічається в заперечному реченні;
- 3) присудок не приймає після себе додатковий.

Дана частка не використовується після дієслів у формі повтору і в спонукальних реченнях.

Частинка 来(lái) за значенням подібна до частинки 来着(láizhe), вони взаємозамінні. Наприклад:

昨天我们看电影来 *Zuótiān wǒmen kàn diànyǐng lái* – Учора ввечері ми дивилися фільм. (Хоу Сюечао, 1998, с. 379).

Однак у реченнях із цією часткою дієслово може оформлюватися частинками 了(le) і 过(guo). Наприклад:

我刚看过一遍来..... Wǒ gāng kànguò yībiàn lái..... – Я щойно подивився разок...(Хоу Сюечао, 1998, с. 379).

2.5 Функціональні особливості видо-часової частки 看(kan)

Видо-часова частка 看(kan) позначає короткочасну дію, яку необхідно спробувати здійснити найближчим часом. Частка 看(kan), найчастіше вживається в спонукальних реченнях, а також у реченнях, де дія ще не відбулася, але відбудеться найближчим часом, мається на увазі, що дію необхідно спробувати вчинити. Наприклад:

我去夏家埠试试看 Wǒ qù xià jiā bù shì shì kàn – Я піду на пристань сім'ї Цзя перевірю. (Линь Цзяньфа, 2005, с. 203).

猜猜看。不知道吧? Cāi cāi kàn. Bù zhīdào ba – Спробуй здогадатися. Не знаєш? (Линь Цзяньфа, 2005, с. 184).

Частка 看(kan) має такі граматичні особливості:

- 1) перед часткою не може стояти означення, а після неї не може стояти доповнення, додатковий член або інші видо-часові частки;
- 2) після частки можуть стояти фразові модальні частки;
- 3) завжди стоїть наприкінці речення або наприкінці однієї з його частин;
- 4) найчастіше вживається в спонукальних реченнях.

2.6 Функціональні особливості видо-часової частки 的(de)

Видо-часова частка 的(de) виражає дію, яка відбувалася в минулому. Одночасно з позначенням минулого часу, частка 的(de) виокремлює об'єкт дії, причину, спосіб, час або місце вчинення дії. Зазвичай при фокусуванні уваги ця частка входить у рамкову конструкцію 是... 的(de), у якій службове слово 是 може бути опущене, а частка 的(de) ні. 是 не можна опускати в негативних реченнях, перед ним буде заперечення 不 “не”. Наприклад:

不要问我是怎么来的 *Bùyào wèn wǒ shì zěnmē lái de* – Не потрібно питати, як я прийшов. (Ван Сяобо, 2012).

她说, 下午刚买的 *Tā shuō, xiàwǔ gāng mǎi de* – Вона сказала, що після обіду тільки купили. (Линь Цзяньфа, 2005, с. 203).

不是你打的电话? *Búshì nǐ dǎ de diànhuà?* – Хіба не ти дзвонив? (Су Тун, 1993).

Частка 的(de) зазвичай стоїть безпосередньо після дієслова перед доповненням, але якщо доповненням є особисте місце-іменник або власне ім'я, то частка розташовується після нього. Наприклад:

就是在这里买的创可贴 *Jiùshì zài zhèlǐ mǎi de chuàngkětīē* – Саме тут купив пластр. (Линь Цзянь-фа, 2005, с. 454).

一件事我始终没搞清楚:警察是怎么逮住他的。 *Yī jiàn shì wǒ shǐzhōng méi gǎo qīngchǔ: Jǐngchá shì zěnmē dǎi zhù tā de* – Я одне не розумів із самого початку: як поліцейські його затримали. (Ван Сяобо, 2012).

这还是那些女人在枕头边上告诉王连方的 *Zhè hái shì nàxiē nǚrén zài zhěng pīn shàng gào sù wángliánfāng de* – Це все ж таки ті дівчата, лежачи на подушці, повідомили Ван Ляньфану. (Бі Фейюй, 2008).

Якщо доповненням є іменник, що позначає місце, то частку 的(de) можна поставити як до, так і після неї. Наприклад:

他们由二环路进城的 *Tāmen yóu èr huán lù jìn chéng de* – Вони заїхали в місто другою кільцевою дорогою. (Люй Шусян, 1999, с. 162).

你怎么进的城? *Nǐ zěnmē jìn de chéng ?* – Як ти заїхав у місто? (Люй Шусян, 1996, с. 139).

Висновки до Розділу 2

У даному розділі мною був проведений комплексний аналіз типів, структури та функціонування часток сучасної китайської мови. За допомогою наведених прикладів вдалося продемонструвати різні їхні способи, правила, умови й обмеження використання. Виходячи з цього, на конкретних прикладах можна переконатися в тому, що частки видо-часової групи володіють спільними функціями, які дають змогу об'єднати їх в одну групу.

З огляду на різноманіття виконуваних частками функцій, можна дійти висновку про значущість цього класу слів, а також про унікальний характер часток, що розкривається у здатності виконувати деякі специфічні функції, відмінні від основної функції, що визначає групову приналежність.

ВИСНОВКИ

Аналіз джерел показав, що питання про наявність частин мови в китайській мові не можна вважати вирішеним остаточно. У цьому дослідженні було вивчено різні думки з цього питання, які дали змогу дійти висновків про те, що є підстави виокремлювати частини мови та вважати частковоречеву приналежність постійною характеристикою слова. Однак, на відміну від індоєвропейських мов із розвиненою морфологією та словом як одиницею словника, основним критерієм при їхньому виокремленні є функціонально-синтаксичний, додатковим - семантичний. Під час дослідження я виявила, що сучасні китайські дослідники у зв'язку з багатофункціональністю китайського слова активно використовують теорію прототипів.

Вивчення систем частин мови різних мов показало наявність у всіх мовах специфічного класу слів, іменованого "частками". Частки були описані як поліфункціональний клас, межі якого важко визначити, зважаючи на неможливість зведення такого великого розмаїття функцій до однієї, характерної для даного класу. Це пояснює виникнення труднощів при складанні класифікації часток і відмежуванні їх від інших частин мови.

Під час дослідження я визначила, що китайська мова не є винятком, у ній також виокремлюють клас слів, який за характеристиками відповідає представленому вище опису часток в інших мовах. Він позначається терміном 助词 (zhùcí), який еволюціонував від позначення всіх службових слів до використання тільки стосовно класу частинок. Відмінною рисою китайських часток є можливість синтаксичного значення, оскільки слово в китайській мові - це не одиниця словника, воно виникає в процесі синтаксичного конструювання.

Частки кожної групи характеризуються загальним груповим значенням і загальним, за деяким винятком, способом функціонування.

Основною функцією видо-часових часток 时态助词 (shí tài zhùcí) є характеристика дії або стану. Вони позначають, у якому процесі вчинення

перебуває дія або стан: чи відбувається вона в момент мовлення, чи завершилася, чи ще не відбулася, чи відбувалася колись у минулому. У процесі дослідження виявлено, що можна провести паралелі між способами функціонування частинок цього класу та деякими граматичними категоріями в індоєвропейських мовах.

Це дослідження може бути застосоване для подальшого розширення знань про китайську мову та її особливості.

论文摘要

这篇学期论文既是对语篇的一般结构的研究和分析，也是对一种特定类型的助词的更详细的研究。

工作中使用了描述性、总结性、语言学和类型学方法。

期刊论文由 2 个部分和 9 个小节组成。每一节都以结论结束。

第一章提供了该主题的理论信息和背景。它还提供了许多来自历史和语言学的例子。

对资料的分析表明，汉语中存在语篇的问题不能视为最终解决。本研究考察了关于这个问题的不同意见，得出的结论是有理由区分语篇，认为语篇是一个词的永久特征。然而，与印欧语系中形态发达、以词为词汇单位的语言相比，它们的主要区分标准是功能和句法，语义是一个附加标准。

课程作业的第二部分是实践。在这里，助词的功能特点在实践中得到了检验。

在本课的这一部分，我们将学习 6 种最常用的助词：了，着，过，来着，看，的。然后对它们的属性、使用方法和使用的局限性进行全面分析。

考虑到粒子所执行的各种功能，我们可以得出结论，这一类词是很重要的，同时，助词的独特性质也暴露在它能够执行一些特定的功能，而不是决定群体成员的主要功能。

总而言之，这篇学期论文可以进一步用于汉语的各个领域的研究和实际分析。本课程作业既能补充理论课本，又能在实际翻译中发挥作用。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ross, C., & Jing-heng Sheng Ma. (2014). *Modern Mandarin Chinese Grammar*. NY: Routledge. 404p.
2. Dryer, M. S., & Haspelmath, M. (Eds.). (2013). *The World Atlas of Language Structures Online*. Retrieved from <http://wals.info/>
3. Xing, F. (2017). *Modern Chinese Grammar: A Clause-Pivot Approach*. London: Routledge. 666p.
4. 艾冰 (2010). 动态助词‘了’与‘过’的对外汉语教学. 渤海大学中文系科教导, 234-235.
5. 白晓红. (2007). 汉语虚词 15 讲. 北京: 北京语言大学出版社, 315.
6. 王安忆. (2006). 叔叔的故事.
7. 王力. (1985). 中国现代语法. 北京: 商务印书馆, 403.
8. 王理嘉, 陆建明, & 符准青 (1997). 现代汉语. 北京: 商务印书馆, 444.
9. 王世群. (2011). 动态助词“过”的语法化历程. 南京审计学院学报, 85-90.
10. 王朔. (1991). 我是你爸爸.
11. 高更声. (2008). 汉语语法研究. 山东人民出版社. - 321 页。
12. 高明凯. (1948). 汉语语法论. 开明书店. - 696 页。
13. 郭锐. (2002). 现代汉语词类研究. 商务印书馆. - 336 页。
14. 郭锐. (n.d.). 高明凯先生的汉语词类研究. 取自 <https://wenku.baidu.com/view/cde2c46ff12d2af90242e67b.html>
15. 任学良. (1981). 汉语造词法. - 290 页。
16. 黎锦熙. (1955). 新著国语文法. 商务印书馆出版社. - 327 页。
17. 林玉山. (1983). 汉语语法学史. 湖南教育出版社. - 359 页。
18. 陆俭明. (1999). 现代汉语虚词散论. 语文出版社. - 277 页。
19. 陆俭明. (2013). 现代汉语语法研究教程. 北京大学出版社. - 354 页。

20. 吕叔湘, 朱德熙。(1952). 语法修辞讲话。中国青年出版社。- 518
页
21. 吕叔湘。(1984). 汉语语法分析问题. In 汉语语法论文集 (pp. 481-571). 北京.
22. 吕叔湘。(1990). 吕叔湘文集 (Vol. 2). 北京: 商务印书馆.
23. 吕叔湘。(2002). 吕叔湘全集 (Vol. 1). 沈阳: 辽宁教育出版社.
24. 马建忠。(1956). 马氏文通. 上海.
25. 马真。(1988). 简明实用汉语语法教程. 北京: 北京大学出版社.
26. 马真。(2004). 现代汉语虚词研究方法论. 北京: 商务印书馆.
27. 宋玉柱。(1981). 关于时间助词“的”和“来着”. 中国语文, 4, 271-276.
28. 房玉清。(2001). 实用汉语语法. 北京: 北京的数学出版社.
29. 贾平凹。(2012). 白夜.
30. 常纯民。(1999). 汉语语法研究. 黑龙江教育出版社.
31. 翟燕。(2013). 汉语助词的历史发展概况及研究价值. 河北大学学报, 38(6), 93-95.
32. 张斌, & 张谊生。(2000). 现代汉语虚词. 上海: 华东师范大学出版社.
33. 赵元任。(1979). 汉语口语语法. 北京: 商务印书馆. (Zhào Yuánrèn. Hànyǔ kǒuyǔ yǔfǎ / Zhào Yuánrèn. - Běijīng : Shāngwù yìn shūguǎn, 1979 nián. - 380 yè.)